

OHJEET ANASTUSILMOITUKSEN TÄYTTÄMISEEN

Henri Huuhko & Antti Viljakainen

3/2019

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Tutkinto
Henri Huuhko ja Antti Viljakainen	Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi	Julkisuusaste
Ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen	Julkinen
Ohjaaja	Opinnäytetyön muoto
Kari Koppanen ja Terhi Kankaanranta	Toiminnallinen opinnäytetyö
Tiivistelmä Tämä opinnäytetyö tarjoaa valtakunnalliset ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen myymäläolosuhteissa tapahtuneesta anastusrikoksesta eli myymälävarkaudesta. Opinnäytetyössä tarkastellaan myymälävarkauden käsitettä, esitutinnan kannalta olennaisia seikkoja myymälävarkaustapauksissa sekä anastusilmoituksen laadintaan liittyviä keskeisiä ongelmia. Opinnäytetyössä käsitellään myös toiminnan tehostamiseen liittyviä käsitteitä ja niiden vaikutuksia. Opinnäytetyö on muodoltaan toiminnallinen ja sitä varten on haastateltu neljää yksityisen turvallisuusalan esimiestehtävissä työskentelevää henkilöä. Työtä varten on käyty myös vapaamuotoinen keskustelu Helsingin poliisilaitoksella työskentelevän virkamiehen kanssa. Työn lopputuote, ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen voi tehostaa esitutkintaprosessia myymälävarkaustapausten tutkinnassa.	
Sivumäärä	Tarkastuskuukausi ja -vuosi
27 + 6 liitesivua	Maaliskuu 2019
Avainsanat Myymälävarkaus, näpistys, varkaus, anastusilmoitus	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	2
2. IDEAN SYNTYMINEN JA ONGELMAN ASETTELU.....	3
2.1 Idean syntyminen	3
2.2 Opinnäytetyön rajaukset.....	4
2.3 Työn rakenne	5
3. TOIMINNAN AJATUS	5
3.1 Lähtökohdat	5
3.2 Poliisin tavoitteet.....	6
3.3 Yksityisten toimijoiden vaikutus rikosprosessiin.....	7
3.4 Kohderyhmä	8
3.5 Myymälävarkaus	9
4. TOIMINNAN TEHOSTAMINEN.....	10
4.1 Tuottavuuden parantaminen ja optimointi.....	11
4.2 Tiedon merkitys kehityksessä	12
4.3 Organisaatioiden yhteistyö	12
4.4 Oppiva organisaatio.....	13
5. PROSESSI	14
5.1 Menetelmien ja toimintatapojen esittely	14
6. HAASTATTELUT	16
6.1 Haastattelutavan esittely.....	16
6.2 H1, Palveluesimies, Securitas Oy.....	16
6.3 H2, Palveluesimies, SOL-palvelut	18
6.4 H3, Kohde-esimies, Avarn Security.....	19
6.5 H4, Turvallisuusasiantuntija, Stockmann Security Service Oy.....	20
6.6 H5, Rikosylikonstaapeli, Helsingin poliisilaitos	20
6.7 Haastattelujen yhteenveto.....	21
7. POHDINTA	22
7.1 Työn yhteenveto	22
7.2 Tulosten arviointi	23
7.3 Suunnitteluprosessin arviointi	24
8. LÄHTEET.....	26
9. LIITTEET	28
9.1 Liite 1 - Ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen.....	29
9.2 Liite 2 - Haastattelurunko	33

1. JOHDANTO

Poliisi kirjaa vuosittain vajaat 50 000 myymälävarkautta ja näpistystä, joista reilut 17 000 tapahtuu pääkaupunkiseudun alueella. Tämä määrä on vain vuoren huippu, todellisuudessa tapauksia on huomattavasti enemmän, jotka eivät päädy poliisin tietoon. Myymälävarkauksista johtuva hävikki aiheuttaa kaupan liiton arvion mukaan hieman alle 500 000 000 euron kustannukset vuodessa. Tämän lisäksi turvajärjestelmiin, vartiointiin ja laitteisiin kuluu noin 100 000 000 euroa vuodessa (Huotilainen, 2015). Kun ilmiö on näinkin yleinen ja kustannukset suuret, voisi olettaa, että kaupan- ja vartiointin työkalut olisivat loppuun asti hiotut. Todellisuudessa näin ei kuitenkaan ole. Oman haasteensa tuo vuonna 2008 voimaan tullut lakimuutos, jonka seurauksena poliisin kirjoittamat rangaistusvaatimukset myymälävarkauksista eivät ole muuntorangaistuskelpoisia. Tästä syystä osa kauppiaista on luopunut rikosilmoitusten ja rangaistusvaatimusten teosta, koska ne vievät aikaa ja ne eivät yleensä johda mihinkään nykyisen lainsäädännön vuoksi (Lamassaari, 2018).

Usein anastusilmoituksen laatii yksityisen turvallisuusalan työntekijä, jolla ei välttämättä ole tarvittavia edellytyksiä eikä lakiteknistä osaamista kattavan anastusilmoituksen laadintaan. Koska suurimman osan anastusilmoituksista laatii yksityinen vartiointiliike vaihtelevalla koulutustaustalla, uskomme opinnäytetyömme selkeyttävän ja antavan paremmat edellytykset prosessin tarkoituksenmukaiseen onnistumiseen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa ohjeet kattavan ja tehokkaan anastusilmoituksen laatimiseen. Päädyimme tuottamaan tarkan ohjeistuksen, koska yleensä jokaisella yrityksellä on valmiiksi olemassa oleva anastusilmoituspohja. Yritysten käytössä olevista anastusilmoituspohjista löytyvät usein rikosprosessin kannalta olennaiset kohdat, mutta pohjat on täytetty usein siten, ettei poliisi pysty hyödyntämään niitä tehokkaasti sellaisenaan. Kun anastusilmoitus on tarkoituksenmukaisesti täytetty, vähentää tämä poliisin esitutkinnassa käytettyä työtaakkaa ja tehostaa siten massarikostutkinnan kokonaisresurssien kohdentamista.

Tavoitteena on valmistaa käyttökelpoinen loppuprodukti, joka toimii osana opinnäytetyön kehittämishanketta. Opinnäytetyön pyrkimyksenä on ohjeistaa, opastaa, järjestää ja järjestelee käytännön toimintaa. Opinnäytetyömme on toiminnallinen, johon kuuluu toiminnallinen

osuus ja opinnäytetyön raportti, joka pitää sisällään prosessin dokumentoinnin ja arvioinnin tutkimusviestinnällisin keinoin (Saastamoinen ym., 2018).

Opinnäytetyötä varten on käyty haastatteluja yksityisen turvallisuusalan toimijoiden kanssa, jonka pohjalta on saatu kattavampi yleiskuva opinnäytetyössä käsiteltävästä ongelmasta. Lisäksi opinnäytetyötä varten on käyty keskusteluja kokeneiden rikostutkijoiden kanssa, jotka ovat antaneet kuvan vallitsevista ongelmista. Pohdinnoissa on käytetty myös opinnäytetyön tekijöiden omakohtaisia kokemuksia yksityiseltä turvallisuusosalta sekä Helsingin poliisilaitoksella suoritetun työharjoittelun pohjalta.

Työharjoittelun aikana kohtasimme useita erilaisia ongelmakohtia tutkittavana olleiden näpistysrikosten anastusilmoituksissa. Ongelmat olivat sellaisia, ettei tutkintaa saanut suoritettua valmiiksi laaditun anastusilmoituksen pohjalta. Suurimmat ongelmat koskivat puuttuvia yhteystietoja, tapahtumankuvausta sekä oikea oppisten korvausvaatimusten esittämistä. Lisäksi ongelmia syntyi niissä tilanteissa, jossa rikoksesta epäilty kiisti myöhemmin teon eikä mahdollisia valvontakameratallenteita ollut enää saatavilla.

2. IDEAN SYNTYMINEN JA ONGELMAN ASETTELU

2.1 Idean syntyminen

Idea opinnäytetyön toteuttamiseen lähti aikaisemmasta vartiointiliikealan työkokemuksistamme. Yhteenlaskettuna 17 vuoden työkokemus yksityiseltä turvallisuusosalta vahvisti kokemuksiamme värikkäistä anastusilmoitusten laatimisista erinäisissä vartiointialan toimeksiantoissa. Tämä herätti tunteen siitä, että täyttötapoja oli lähes yhtä paljon kuin työntekijöitä. Yhtenäistä anastusilmoituksen laatimistapaa, saatikka ohjeita siihen ei henkilöstöllä ollut käytettävissä. Idea opinnäytetyöstä kirkastui ollessamme työharjoittelussa Helsingin poliisilaitoksen päivittäisrikostutkinnassa, jossa konkreettisesti jouduimme käsittelemään eri yritysten laatimia anastusilmoituksia. Anastusilmoituksessa olevan puutteen ei tarvinnut olla suuri aiheuttaessaan prosessin pitkittymisen tai pahimmassa tapauksessa keskeytymisen.

Ville Karvonen tuo vuonna 2017 julkaistussa opinnäytetyössä menettelytavat näpistysrikosten tutkinnassa esiin aiheeseen liittyviä ongelmia ja kehittämideoita. Opinnäytetyössään Karvonen haastatteli neljää työharjoittelua suorittavaa nuorempaa konstaapelia, jotka olivat

sijoittuneena poliisilaitoksille Helsingin ja Oulun väliin. Haastateltavat nostivat opinnäytetyössä esille ongelmakohtia myymälävarkausrikosten tutkinnassa. Yhdeksi isoksi ongelmaksi he nostivat anastusilmoitusten puutteellisen täyttämisen, joka heidän kokemustensa mukaan hidastaa esitutkintaprosessia (Karvonen, 2017, s.16-17).

Karvonen itse esittää opinnäytetyössään kehitysidean, että samanlainen anastusilmoituslomake nopeuttaisi rikostutkijoita työssään. Pohdimme aluksi yhdenmukaisen anastusilmoituslomakkeen suunnittelemista opinnäytetyönä, mutta päädyimme tekemään ohjeet anastusilmoitusten täyttämiseksi, koska suurella todennäköisyydellä yksityisen turvallisuusalan yritykset sekä kaupan myymälät tulevat jatkossakin käyttämään omia anastusilmoituspohjiaan. Ohjeita kuitenkin pystyy käyttämään anastusilmoitusmallista riippumatta sekä yritykset voivat kehittää omia anastusilmoituspohjiaan ohjeiden perusteella.

Vuonna 2018 Markus Saarion julkaisemassa opinnäytetyössä Myymälävarkauksien yhtenäistetty ilmoitusmalli on käsitelty anastusilmoituksessa havaittuja ongelmakohtia. Saari on opinnäytetyössään haastatellut Hämeenlinnan poliisilaitoksen esikäsittelyryhmässä työskentelevää vanhempaa rikoskonstaapelia. Haastateltava oli nostanut useita ongelmakohtia liittyen anastusilmoitukseen. Puutteita esiintyi esimerkiksi merkinnöissä, josta ilmenee anastetun omaisuuden mahdollinen myyntikuntoisuus. Lisäksi puutteita ilmeni asianomistajan rikosprosessin vaadittavien vaatimusten ja suostumusten esittämisessä. Asianomistajan ja hänen edustajansa tiedot olivat usein puutteellisia eikä ilmoituksessa aina ollut yrityksen y-tunnusta tai asianomistajan yhteystietoja (Saario, 2018, s.16-17). Saario suunnitteli opinnäytetyössään yhtenäistetyn anastusilmoitusmallin myymälävarkaustapauksiin ja tuota yhtenäistettyä anastusilmoitusmallia on hyödynnetty tämän opinnäytetyön ohjeiden suunnittelussa.

2.2 Opinnäytetyön rajaukset

Tästä opinnäytetyöstä on tarkoituksella rajattu myymälävarkauksien syyt ja seuraukset, koska niillä ei ole suoranaista yhteyttä suunnittelemaamme opinnäytetyön sisältämään produktiin. Olemme myös rajanneet pois ensipartion toiminnan merkityksen myymälävarkaustapauksissa sekä myymälävarkaudet, jotka ensipartio käsittelee paikan päällä sakkomenettelyä hyväksikäyttäen.

Tässä opinnäytetyössä on rajattu pois myymälävarkauksien törkeät tekemuodot. Emme myöskään käsittele opinnäytetyössä rikoslain tarkoittamia petos- ja kavallusrikoksia.

Opinnäytetyössä tulemme käsittelemään myymälävarkautta käsitteenä sekä osoittamaan tilastojen avulla myymälävarkausrikoksien merkittävää osuutta poliisin esitutkinnassa. Opinnäytetyömme keskeinen tavoite on osoittaa kuinka laadukkaasti täytetty anastusilmoitus voi tehostaa esitutkintaa ja auttaa myymälävarkauksien menestymistä syyteharkinnassa.

2.3 Työn rakenne

Työn alkuosassa orientoimme lukijan opinnäytetyömme päämääriin ja aiheeseen liittyviin tutkittaviin ongelmiin. Runko-osassa paneudumme toteutuksen kuvaukseen, jossa tuomme esille tämän hetkiset ongelmakohdat ja käytetyt tutkimusmenetelmät. Opinnäytetyön loppuosassa esittelemme loppuproduktin sekä käyttämämme lähdekirjallisuuden.

3. TOIMINNAN AJATUS

3.1 Lähtökohdat

Vuonna 2001 poliisin tietoon tuli noin 42 000 myymälävarkautta ja näpistystä. Vuonna 1990 lukumäärä oli 24 600, eli vuosikymmenessä rikosten määrä lähes kaksinkertaistui. Tilastot kertovat kuitenkin vain poliisille ilmoitettujen rikosten määrän. Vain pieni osa, arvioltaan 1-5 prosenttia rikoksista paljastuu ja ilmoitetaan poliisille. Kaupan alalla on esimerkiksi arvioitu, että myymälävarkauksia tehtiin vuonna 2001 noin 5 000 000. Näistä paljastuu vain noin 500 000, josta poliisille ilmoitetaan noin 40 000 (Koskinen ym., 2002, s.12-13).

Vuonna 2018 poliisin tietoon tuli varkausrikoksia (varkaus, törkeä varkaus, näpistys) 122 000, joista myymälävarkauksia ja näpistyksiä oli 45 300 (Tilastokeskus, rikos- ja pakokeinotilasto).

Kaupan ala käyttää myymälävarkauksien ennaltaehkäisyyn vuosittain noin 100 000 000 euroa. Yksi osa tästä summasta on vartiointipalveluihin liittyvät kustannukset. Yhä useampi myymälä turvautuu vartiointiliikepalveluihin myymälävarkaustapausten ennaltaehkäisyssä. Tämä johtaa siihen, että myymälävarkaustapauksissa anastusilmoituksen täyttää yhä useam-

min yksityisen vartiointiliikkeen työntekijä. Tämän seikan johdosta opinnäytetyö on suunnattu yksityisille toimijoille, jotka tarjoavat turvallisuusalan palveluja kaupan alan toimijoille.

3.2 Poliisin tavoitteet

Poliisi on laatinut toiminta- ja taloussuunnitelman vuosille 2019 – 2022. Tässä suunnitelmassa poliisi esittelee tavoitteensa myös vuodelle 2018. Rikostorjunnan osalta yhdeksi pää-tavoitteeksi on asetettu päivittäisrikosten esitutkintaprosessin kehittäminen. Kehittäminen on tarkoitus toteuttaa yhdessä syyttäjävirston kanssa siten, että rikosten esikäsittelytoiminnot olisivat yhtenäiset. Esitutkintaprosessia kehittämällä pyritään siihen, että rikosten selvittämisaste pysyisi edelleen hyvällä tasolla ja, että tutkinta-aikoja saataisiin lyhennettyä (Poliisin toiminta ja taloussuunnitelma 2019 – 2022 ja tulossuunnitelma 2018).

Helsingin poliisilaitoksen toimintakertomuksessa vuodelle 2017 rikoslakirikosten (pois luetuna liikenne-rikosten) selvitystaso oli alempi kuin asetettu tavoite, mutta se pysyi samalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Keskimääräinen tutkinta-aika kasvoi edellisestä vuodesta (80 vuorokautta), ollessa vuonna 2017 103 vuorokautta (Taulukko 1.). Tutkinta-aikojen kasvu edellisvuodesta johtui pääasiassa omaisuusrikosten ja henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten tutkinta-aikojen kasvusta. Omaisuusrikosten tutkinta-aikojen kasvu johtuu osaltaan ohjeistuksen (näpistyksen) muutoksesta.

Vuonna 2017 Helsingin poliisilaitos ja syyttäjävirsto jatkoivat yhteistyötä rikosprosessin kehittämiseksi. Lisäksi yhteistyötä pyrittiin kehittämään yhteistyössä rikosprosessiin kytkeytyvien muiden tahojen kanssa. Tämän yhteistyön tavoitteena on edistää rikosprosessin kustannustehokkuutta sekä lyhentää tutkinta-aikoja (Helsingin poliisilaitoksen toimintakertomus, 2017).

TAULUKKO 1. RIKOS- JA PAKKOKEINOTILASTO 2018 (Helsingin poliisilaitoksen toimintakertomus 2017)

RIKOSTORJUNTA	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Toiminnallinen tehokkuus, tuotokset ja laadunhallinta –rikostorjunta				
TUOTTAVUUS				
Tuottavuus (selvitetyt rikoslakirikokset/htv)	76,4	71		69
PALVELUKYKY JA LAATU				
Rikoslakirikosten selvitystaso (pl. liikenne rikokset), prosenttia, vähintään	46	42	45	42
Rikoslakirikosten tutkinta-aika (pl. liikenne rikokset), keskiarvo, vrk	87	80	85	103
Omaisuusrikosten selvitystaso, prosenttia, vähintään	37	33	36	33
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso, prosenttia, vähintään / henkirikokset	90	87	100	100
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso, prosenttia, vähintään / pahoinpitelyrikokset	64	58	70	52
Ilmoitettujen JR-juttujen määrä suhteessa päätettyihin juttuihin, suhdeluku	0,89	1,15	-	0,95
Ilmoitettujen ja päätettyjen talousrikosjuttujen suhde, suhdeluku	1,05	1,59	-	1,27
Päätettyjen talousrikosjuttujen sisällöloaika, keskiarvo, vrk, enintään	359	381	350	491
Talousrikostorjunnan, htv	56,1	55,8		61,5
Järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä (EU- ja muut ryhmät), kpl	-	8	-	12
Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden määrä, kpl	-	168	-	195
IT-tutkintaan käytetyt henkilötyövuodet (tietoverkkorikosten taktinen tutkinta)	0,9	0	-	0,9

3.3 Yksityisten toimijoiden vaikutus rikosprosessiin

Kuten edellä mainitussa toimintakertomuksessa on Helsingin poliisilaitoksen tavoitteena edistää yhteistyötä rikosprosessiin kytkeytyvien tahojen kanssa. Tällä yhteistyöllä tavoitellaan esimerkiksi tutkinta-aikojen lyhentämistä poliisin esitutkintaprosessissa. Yksityisten toimijoiden kautta poliisiin tietoon tulee merkittävä osa myymälävarkaustapauksista. Kehittämällä yksityisten toimijoiden valmiutta olla osana tehokkaampaa rikosprosessia. Myymälävarkaustapauksissa yksityisten toimijoiden tärkein työkalu rikosprosessin kannalta on tarkoituksenmukainen anastusilmoitus. Jotta anastusilmoitus voidaan täyttää tarkoituksenmukaisesti, on sitä varten oltava tietämys anastusilmoituksen merkityksestä rikosprosessin kannalta.

3.4 Kohderyhmä

Poliisin suorittaman viranomaisvalvonnan, toimenpiteiden kohteena olevien henkilöiden oikeusturvan sekä toimeksiantajien tietojensaantioikeuden turvaamiseksi vartijan tulee heti laatia vartioimistehtävissä havaituista kiinniottamiseen tai voimakeinojen käyttöön johtaneista tapahtumista kirjallinen selvitys (tapahtumailmoitus). Vartija voi laatia tapahtumailmoituksen myös muista toimenpiteisiin johtaneista tapahtumista. Tapahtumailmoituksesta tulee käydä ilmi vartijan kyseiseen tapahtumaan liittyvät havainnot ja toimenpiteet. Toimenpiteiden kohteena olleiden sukunimi, etunimet, henkilötunnus ja osoitetiedot saadaan kirjata tapahtumailmoitukseen. ([12.8.2016/652](#))

- LYTP 2:8§, 1 momentti

Myymälävarkaustapauksissa anastusilmoitus toimii lain tarkoittamana tapahtumailmoituksena suoritetusta toimenpiteestä. Myymälävarkaustapauksissa muuta erillistä tapahtumailmoitusta ei usein laadita, vaan anastusilmoitus toimii tapahtumailmoituksena, että dokumenttina myymälään kohdistuneesta myymälävarkaudesta.

Anastusilmoituksen täyttämisen laatu vaihtelee suuresti vartiointiliikealalla ja sen merkitystä poliisin suorittamassa esitutkintaprosessissa harvoin ymmärretään. Seuraavissa kappaleissa avaamme omakohtaisia kokemuksia anastusilmoituksen täyttamisestä ja sen merkityksestä.

Työskennellessämme yksityisellä turvallisuusalalla emme ymmärtäneet anastusilmoituksen merkitystä esitutkintaprosessissa. Tämän johdosta anastusilmoituksia tuli täytettyä huolimattomasti, koska kunnollista ohjeistusta ei ollut saatavilla. Anastusilmoituksen täyttämisen usein ohjeisti vanhempi työntekijä, jolla itselläkään ei aina ollut täyttä tietämystä vaadittavista asioista. Enimmäkseen tuntui siltä, että anastusilmoitus oli vain kuitti alkutiedoista ja suoritetuista toimenpiteistä. Edes vartijakurssilla anastusilmoituksen täyttämistä ja merkitystä ei käsitelty. Väliaikaisen vartijakortin suorittamiseen vaaditaan 40 tunnin koulutus, jossa käsitellään pääsääntöisesti vartijan toimivaltaa. Tästä syystä tarkempi perehdyttäminen jää lähes aina vartiointiliikkeen vastuulle.

Myös vartiointiliikkeiden perehdytyksessä harvoin paneudutaan anastusilmoituksen täyttämiseen, saati siihen miksi anastusilmoitus tulisi täyttää huolella. Joissain tapauksissa 40 tunnin kestävän kurssin käynyt väliaikaisen vartijakortin omaava henkilö työskentelee yksin

määrätyssä toimeksiannossa, jossa anastusilmoituksen täyttäminen voi olla päivittäinen toimenpide. Tällöin apua ongelmatilanteisiin ei aina ole saatavilla, vaan vartija täyttää anastusilmoituksen parhaan kykynsä mukaan.

Itsellemme anastusilmoituksen oikeaoppisen täyttämisen merkitys avautui työskennellessämme Helsingin poliisilaitoksen rikostorjuntatoiminnossa määräaikkaisina nuorempina konstaapeleina. Myymälävarkauksista johtuvia tutkintailmoituksia oli harjoittelumme aikana tutkittavana useita, joiden yhteydessä ilmeni usein perustavanlaatuisia puutteita. Tällöin ymmärsimme, että anastusilmoitus ei ollutkaan kuitin tapainen ilmoitus toimenpiteistä, vaan tärkeä osa myymälävarkauksien esitutkintaprosessia. Anastusilmoituksissa olleista puutteista johtuen rikosten tutkinta-ajat saattoivat venähtää moninkertaiseksi. Ilmoitusten kannalta olennaisten perustietojen selville saaminen venytti usein tapauksen siirtymistä syyteharkintaan. Puuttuvan perustiedon ei tarvinnut olla iso viivyttyäkseen tutkittavan tapauksen esitutkintapöytäkirjaa.

Tutkintailmoituksen mukana poliisille toimitetuissa anastusilmoituksissa oli usein ristiriitaisuuksia, puuttuvia yhteystietoja tai täyttämättömiä sarakkeita, jotka aiheuttivat ongelmia esitutkintaprosessin aikana. Ristiriitaisuuksista voisi mainita esimerkiksi korvausvaatimuksen esittäminen, vaikka tuote olisi saatu myyntikuntoisena takaisin. Kun asianomistaja on saanut anastetun tuotteen myyntikuntoisena takaisin, ei hänellä lähtökohtaisesti ole lain antamaa oikeutta vaatia tuotteesta korvausta. Usein kysymys olikin siitä, että anastusilmoituksen täyttänyt vartija oli epähuomiossa tai tietämättömyydestä laittanut rastin kaikkiin mahdollisiin kohtiin. Joskus anastusilmoitus sisälsi vakiolauseen, jonka mukaan asianomistaja vaatii kiinteän korvauksen myymälävarkauksissa. Edellä mainittu korvausvaade saattoi pohjautua esimerkiksi työntekijöiden käyttämään aikaan tai asian selvittelykuluihin liittyen anastustapahtumaan.

3.5 Myymälävarkaus

Tässä osiossa kerromme tarkemmin myymälävarkaudesta käsitteenä, mitä se pitää sisällään ja mikä tekee varkaudesta rikollisuuden lajin, jotta se voitaisiin luokitella myymälävarkauksiksi. Lisäksi selvennetään käsitteitä kuten päivittäis- ja massarikostutkinta, sekä mitä nämä tutkinnan lajit pitävät sisällään.

Myymälävarkaus voi sisältää joko näpistys- tai varkausrikoksia. Törkeä varkaus voi nimikkeenä kuulua myös myymälävarkauden piiriin, mutta tämä on harvinaisempaa. Tämä opinnäytetyö painottuu ensisijaisesti kauppaliikkeissä tapahtuviin näpistys- ja varkausrikoksiin.

Myymäläolosuhteissa näpistykseen ja varkauden erottaa toisistaan anastetun omaisuuden arvo sekä tekotavan suunnitelmallisuus, joka voi näkyä muun muassa apuvälineiden käytöllä. Yleisen oikeuskäytännön mukaan näpistys muuttuu varkaudeksi, jos anastetun omaisuuden yhteisarvo ylittää 500 euroa. Joissakin tapauksissa summan ylittäessä 500 euroa, voidaan teko tulkita silti näpistykseksi, jos teko kokonaisuutena arvioiden voidaan katsoa vähäiseksi. Myymälävarkauden rikostunnusmerkistö toteutuu, jos henkilö ottaa kaupan omaisuutta haltuunsa ja kuljettaa sen oikeudettomasti myymälästä ulos. Rajavetona voidaan pitää, jos henkilö kuljettaa tuotteet myymälän kassalinjaston tai tuotesuojaporttien ohi maksamatta niitä.

Anastusrikokseksi voidaan myös katsoa tapaus, jos henkilö esimerkiksi poistaa ostettavasta tuotteesta siihen kiinnitetyn hälytinlaitteen ja ottaa tuotteen haltuunsa, mutta luopuu suunnitelmasta nähtyään esimerkiksi myymälän henkilökuntaa. Näissä tapauksissa ei voida soveltaa rikoslain mukaista tehokasta katumista, koska tekijä ei ole tehnyt päätöstä teosta luopumisesta omasta vapaasta tahdostaan.

Opinnäytetyössä käytetty termi massarikostutkinta käsittää erilaisia rikoksen lajeja. Yhteinäistä näille kaikille rikoslajeille on se, että niiden tulisi olla nopealla aikajänteellä tutkittavissa. Yleisesti massarikostutkinta pitää sisällään muun muassa lievät omaisuus- sekä liikenerikokset. Omiin kokemuksiimme pohjaten omaisuusrikokset ovat lukumäärältään suurin työllistävä rikollisuuden laji poliisin suorittamassa esitutkinnassa.

4. TOIMINNAN TEHOSTAMINEN

Opinnäytetyömme tavoitteena on tehostaa myymälävarkausrikosten esitutkintaa ja nopeuttaa sekä tehostaa rikosprosessia, vaikuttamalla ulkoisiin poliisiorganisaation kanssa yhteistyötä tekeviin toimijoihin. Tarkoituksenamme on ohjeistuksen avulla selkeyttää yksityisen turvallisuusalan työntekijöiden toimintamalleja myymälävarkauksissa, tehostamalla anastusilmoitusten laadintaan liittyviä oikeaoppisia käytänteitä. Opinnäytetyö pyrkii informoimaan yksityisiä toimijoita seikoista, jotka ovat esitutkintaprosessin kannalta merkityksellisiä.

Seuraavissa kappaleissa tulemme käsittelemään yleisesti toiminnan tehostamista ja sen eri muotoja. Tämän pohjalta pyrimme selventämään, kuinka toimintaa tehostamalla päästään nopeampaan ja kustannustehokkaampaan prosessiin.

4.1 Tuottavuuden parantaminen ja optimointi

Pertti Järvenpää ja Jorma Hänninen esittelevät teoksessaan tuottavuuden parantamiseen kolme keinoa ja lähestymistapaa. Ensimmäisessä lähestymistavassa tarkoituksena on minimoida nykyisten järjestelmien haittaavat tekijät. Toinen lähestymistapa perustuu olemassa olevien järjestelmien laajempaan hyödyntämiseen. Kolmas lähestymistapa on uusia järjestelmiä korvaamalla entisiä tai ottamalla käyttöön uusia (Järvenpää ym., 2011, s.10).

Opinnäytetyömme produktin tarkoituksena ei ole keksiä pyörää uudestaan vaan kehittää ja tehostaa jo olemassa olevia käytänteitä siirtämällä esitutkintaprosessin kannalta keskeistä tietoa yksityisille toimijoille. Lisäksi tarkoituksena on painottaa anastusilmoituksen yksityiskohtien merkitystä rikosprosessin kannalta.

Järvenpää ja Hänninen tuovat teoksessaan esille tuottavuusjarruja, jotka ovat kaikkia niitä järjestelmien tai laitteistojen ominaisuuksia tai vikoja, jotka haittaavat työn sujuvaa etene- mistä. Nämä häiriöt alentavat esimerkiksi työn tuottavuutta. Kuitenkin yksi suurimmista syistä näihin häiriöihin voi olla osaamattomuus ja virheelliset tottumukset.

Teoksessa tuodaan myös esille käsite hukka-aika, jolla tarkoitetaan arvoa tuottamatonta hukka-aikaa. Hukka-aika on yleensä tulos huonosti toimivista palveluista tai huonosti orga- noidusta työprosessista. Hukka-aika ilmenee joko yksittäisten työntekijöiden tai mahdolli- sesti koko prosessin odotusaikoina. Pahimmillaan tämän seurauksena useiden työntekijöiden työt viivästyvät ja toistuessaan viiveet kumuloituvat ja niistä seuraa merkittävä työajan hukka- ja tuottavuusongelma. Ihmisellä on usein tapana olla samaan aikaan luova ja muka- vuudenhaluinen. Erilaisia keinoja kiertoteineen kokeillaan ja kun löydetään itselle se sopi- vin, niin sitä käytetään aina samassa tilanteessa. Huolimatta käytetyn toimintatavan tehok- kuudesta, sitä usein käytetään siitä riippumatta (Järvenpää ym., 2011, s.11).

Edellä mainitut käsitteet ovat rinnastettavissa anastusilmoituksen tuomiin vaikutuksiin po- liisin suorittamassa esitutkintaprosessissa. Kun anastusilmoitus on tarkoituksenmukaisesti

täytetty, voidaan esitutkintaprosessia myymälävarkauksissa suorittaa nopeasti ja ongelmitta. Jos esitutkintaprosessin aikana anastusilmoituksissa havaitaan puutteita, on asiaa tutkivan viranomaisen saatava lisäselvitystä puutteista. Joissain tapauksissa lisäselvitystä joudutaan odottamaan, mikä ilmenee koko esitutkintaprosessin viivästymisenä. Esimerkiksi esitutkintaprosessia ei voida jatkaa, jollei ole tiedossa vaaditaanko esimerkiksi rikoksen johdosta rangaistusta. Tekemiemme haastattelujen perusteella joissain yksityisen turvallisuusalan yrityksissä ohjeistuksen anastusilmoituksen täyttämiseen antaa kokeneempi työntekijä huolimatta siitä, onko hänen käyttämänsä toimintatapa prosessin kannalta tehokkain.

4.2 Tiedon merkitys kehityksessä

Opinnäytetyötä varten teetettyjen haastattelujen analyysin perusteella saimme selville, että ns. hiljaisella tiedolla on iso rooli yksityisen turvallisuusalan työntekijöiden toiminnassa liittyen anastusilmoitusten laatimiseen. Haastatteluissa kävi ilmi, että usein uusi työntekijä omaksuu toimintamallinsa kokeneempien työntekijöiden kautta. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan kokemusperäistä informaatiota, joka ei aina välttämättä pohjaudu muuhun kuin yhden henkilön henkilökohtaisesti opittuihin toimintamalleihin. Hiljaisesta tiedosta on organisaatiossa hyötyä, mutta se voi myös ohjata toimintaa epäedulliseen suuntaan.

Kimmo Kaario ja Tuomo Peltola käsittelevät teoksessaan hiljaisen tiedon merkitystä organisaatiossa. Henkilöltä saatu hiljainen tieto on sidottu hänen arvomaailmaansa, henkilökohtaisiin käytäntöihin ja tottumuksiin. Nämä asiat yhdessä saattavat värittää tiedon luonnetta ja haitata sen käytettävyyttä (Kaario ym., 2008, s.7).

Saamiemme haastattelujen perusteella edellä käsitelty hiljainen tieto oli yksi merkittävimmistä oppimisen keinoista uusien työntekijöiden kohdalla anastusilmoitusten laatimisessa. Opinnäytetyömme yksi keskeisimmistä tavoitteista on vaikuttaa tuohon hiljaiseen tietoon. Jos työmme pystyy vaikuttamaan työntekijöiden kautta siirtyvään tietoon anastusilmoitusten laadinnassa, voisi se parhaimmillaan jalostaa yksityisten vartiointiliikkeiden sisällä siirtyvää perimätietoa ja vaikuttaa laajalti anastusilmoitusten laadun paranemiseen.

4.3 Organisaatioiden yhteistyö

Toimialasta riippumatta organisaatioiden välinen verkostoituminen on kehityssuunta, joka mahdollistaa tehokkaamman prosessin ja tietojen välityksen. Mikään organisaatio ei toimi

koskaan täysin ympäristöstään riippumattomana tekijänä vaan yhä useammin organisaatiot toimivat yhdessä tuottaakseen määrätyn palvelun. Myös viranomaiset muodostavat yhteistyöverkostoja tehostaakseen omia prosessejaan. Organisaatio toimii osana yhtä tai useampaa tuotantoketjua. Nämä ovat organisaatioverkostojen yhteisiä prosesseja tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi. Osana laajempaa verkostoa toimivat organisaatiot, jossa jokaisella on olennainen vastuu verkoston toimivuudesta (Kaario ym., 2008, s.5).

Ohjeistamalla yksityistä turvallisuusalaa, joka toimii yhteistyössä esitutkintaa toimittavan viranomaisen kanssa, päästään tehokkaampaan ja tarkoituksenmukaisempaan toimintaan. Yksityinen turvallisuusala ja poliisi toimivat päivittäin yhteistyössä myymälävarkaustapauksissa. Sen vuoksi tiedon tulisi kulkea yhteistyöverkoston välillä koska kummankin toimijan etu on se, että prosessi on mahdollisimman tarkoituksenmukainen ja toimiva.

Haastatteluista saadun informaation perusteella yksityisellä turvallisuusalalla ja poliisilla kuuluu oma aikansa anastusilmoituksissa olevien epäselvyyksien selvittämiseen. Kun tämän johdosta käytetty hukka-aika saadaan minimoitua, kykenevät kaikki toimijat tehostamaan yhteistä prosessia.

4.4 Oppiva organisaatio

Oppiva organisaatio on kokonaisuus, joka muodostuu organisaation arvoista, periaatteista, strategioista, kirjoittamattomista säännöistä, toimintamalleista ja rakenteista, jotka on otettava huomioon kehitysprosessissa. Tärkeimpänä ovat mukana ihmiset, heidän kykynsä ja halunsa oppia. Pelkästään ihmiset, jotka haluavat oppia eivät kykene saamaan aikaan riittäviä muutoksia, tällöin tarvitaan koko systeemin muutosta. Oppiva organisaatio on siis kokonaisuus, johon vaikuttavat kaikki organisaation toimijat (Moilanen, 2001, s.45).

Kun kysytään oppimisen keinoja, voidaan päätyä yrityksen ulkopuolisiin voimin järjestettyyn koulutukseen. Oppimisen kannalta on hyvä, jos koulutusta järjestetään, mutta on pidettävä mielessä, että koulutus on vain yksi osa oppivan organisaation keinovalikoimaa.

”Oppimisen keinoja voivat olla mm. sisäinen tai ulkoinen koulutus, erilaiset uudet työtehtävät tai projektit, kokemuksesta oppiminen, tekemällä oppiminen, erehdyksistä oppiminen, toisilta oppiminen ja itsenäinen opiskelu.”

- *Moilanen, 2001, s.95*

Yleisesti koulutusta pidetään hyvänä keinona oppivan organisaation kehityksessä. Koulutusta arvostetaan organisaation kaikilla tasoilla. Koulutuksen järjestämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, sillä koulutuksessa käytetyillä menetelmillä on vaikutusta yksilön oppimisen kannalta. Koulutuksessa tulee ottaa huomioon osallistujien erilainen kokemus ja koulutustausta. Opitun soveltamista pohditaan yleensä suuremmalla joukolla ja tämän kautta soveltamiskelpoiset ajatukset muutetaan konkreettisiksi työn kehittämissuunnitelmiksi (Moilanen, 2001, s.97)

Opinnäytetyön tuloksena syntyvän produktin avulla on tarkoituksena kehittää yksityisen turvallisuusalan oppivan organisaation kehitysmahdollisuuksia. Haastatteluista saamamme informaation perusteella anastusilmoituksen laadinnan kehittämiseksi olisi yleisesti kysyntää. Haastatteluista kävi myös ilmi, että anastusilmoitusten puutteista aiheutuneiden ongelmien vaikutuksesta esitutkintaprosessissa ei ole kokonaisvaltaista kuvaa, vaikka anastusilmoituksen täyttöohjeet nähtiin yleisesti hyödyllisenä.

5. PROSESSI

5.1 Menetelmien ja toimintatapojen esittely

Seuraavassa kappaleessa esitellään toiminnalliseen opinnäytetyöhön käytettyjä menetelmiä ja työtapoja sekä avataan toiminnallista opinnäytetyötä käsitteenä.

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Se voi olla alasta riippuen esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdyttämisopas tai turvallisuusohjeistus. Toteutustapana voi olla kohderyhmän mukaan kirja, kansio, vihko tai opas (Vilkka ym., 2004, s.9).

Tässä opinnäytetyössä on tavoitteenamme tuottaa ohjeidenkaltainen produkti yksityistä turvallisuusalaa silmällä pitäen. Ohjeiden tarkoituksena on järjeistää tämän hetkistä toimintamallia anastusilmoitusten täyttämiseksi. Tällä tavoittelemme esitutkintaviranomaisen suorittaman esitutkintaprosessin tehokkaampaa toteutusta myymälävarkausrikoksissa sekä asianomistajan oikeusturvan parempaa toteutumista rikosprosessissa.

Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimuksellinen selvitys kuuluu idean tai tuotteen toteutustapaan. Toteutustapa tarkoittaa sekä keinoja, joilla materiaali esimerkiksi oppaan tai ohjeistuksen sisällöksi hankitaan, että keinoja, joilla oppaan tai ohjeistuksen valmistus toteutetaan (Vilka ym., 2004, s.56).

Tässä opinnäytetyössä on käytetty laadullisia tutkimusmenetelmiä aineiston keräämiseen. Aineistoa on saatu teemahaastatteluilla haastatteleamalla yksityisiä toimijoita sekä Helsingin poliisilaitoksen henkilöstöä. Haastatteluista saatu tieto on analysoitu ja sitä tietoa on käytetty opinnäytetyön produktin suunnittelussa. Opinnäytetyön raportissa on käytetty hyödyksi myös kirjallisuutta, nettiartikkeleita sekä omakohtaisia empiirisiä kokemuksia yksityisen turvallisuusalan sekä rikostutkinnan parista.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei aina ole välttämätöntä myöskään analysoida kerättyä aineistoa yhtä tarkasti ja järjestelmällisesti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Tämä koskee ainoastaan laadullisella tutkimuksella kerättyä aineistoa toiminnallisissa opinnäytetöissä (Vilka ym., 2004, s.57-58).

Teemahaastatteluilla saatua aineistoa tullaan käyttämään opinnäytetyössä kuin lähdeaineistoa. Saatua aineistoa on tarkoitus käyttää ongelmanratkaisemisen tukena sekä tuomaan näkökulmia tämän hetkisistä aiheeseen liittyvistä ongelmista.

Lopullisen produktin toteutustapaa valittaessa on hyvä kysyä itseltä, mikä on muoto, jossa idea kannattaa toteuttaa, jotta se palvelisi kohderyhmää parhaiten (Vilka ym., 2004, s.51).

Tässä opinnäytetyössä produktiksi on valittu sellainen tuotos, joka olisi mahdollisimman helposti saatavilla kaikille halukkaille. Jos produkti on helposti saatavilla, se mahdollisesti lisää produktin hyväksikäytön mahdollisuutta. Produktista ei ole tarkoitus tehdä painotuotetta, vaan sen pystyy lataamaan tai tulostamaan sähköisessä muodossa. Produktista on tarkoituksella tehty tiivis tuotos, jotta käytettävyys säilyisi ja käyttökynnys olisi matala. Produktista on tarkoituksella tehty selkokielineen ja käyttäjäystävällinen, jotta se palvelisi tavoiteltua kohderyhmää parhaiten.

6. HAASTATTELUT

6.1 Haastattelutavan esittely

Haastattelimme yksityisen turvallisuusalan toimijoita sekä kokenutta rikosylikonstaapelia kasvotusten, sähköpostitse sekä puhelimitse. Esittelimme haastateltaville opinnäytetyömme lähtökohdat ja päämäärät sekä tarkensimme tutkittavaa ongelmaa. Lähetimme haastateltaville sähköpostitse esittelyn itsestämme sekä tutkittavasta aiheesta. Toimitimme haastateltaville ennakkoon suunnittelemamme kysymysrunгон ja annoimme aikaa valmistautua kysymyksiin vastaamiseen.

Yksityisen turvallisuusalan toimijat lähettivät meille vastaukset kysymyksiin sähköpostitse ja esittivät samalla tarkentavat lisäkysymykset tutkittavaan aihepiiriin liittyen. Kävimme haastateltavien antamat vastaukset läpi ja esitimme niistä tarkentavia kysymyksiä. Haastatteluihin liittyen kävimme haastateltavien kanssa keskusteluja myös puhelimitse.

Poliisi edustajan kanssa kävimme kasvotusten vapaamuotoisia keskusteluja tutkittavana olevaan aiheeseen liittyen. Lisäksi annoimme luettavaksi opinnäytetyömme materiaalia, johon annoimme aikaa perehtyä ennen keskustelua. Avoimella keskustelulla syvensimme omia käsityksiä tutkittavana olevan aiheen aiheuttamista ongelmista poliisin esitutkintaprosessissa sekä saimme uusia näkökulmia ongelmien ratkaisuun.

6.2 H1, Palveluesimies, Securitas Oy

Haastattelimme opinnäytetyötä varten Securitas Oy:n edustajaa. Haastateltava toimii palveluesimiehenä Securitaksen City Patrol yksikössä. City Patrol- yksikön toimintaympäristöön kuuluu vahvasti myymälävarkaustapaukset. City Patrol- yksikön henkilöstö työskentelee 11 eri alueella Helsingissä. Näihin alueisiin lukeutuu kauppakeskuksia ja kauppakeskittymien myymälöitä muun muassa Helsingin ydinkeskusta, Itäkeskus ja Kamppi. City Patrolin henkilöstö keskittyy lähinnä vartijakutsun kautta tulleisiin myymälävarkaustapauksiin. Koko City Patrol- yksikön alueella he käsittelevät 1500 anastusilmoitusta vuodessa.

Haastateltavalla ei ole suoria tilastoja anastetun omaisuuden keskimäärästä, mutta arvioi anastetun omaisuuden vaihtelevan 20 sentin ja 14 000 euron välillä. Anastetun omaisuuden keskiarvoksi haastateltava arvioi noin 20 euroa. Näistä 1500 tapauksesta noin alle yksi kolmasosa asianomistajista esittää korvausvaatimuksen, eli useimmissa tapauksissa anastettu

omaisuus saadaan myyntikelpoisena takaisin. Niissäkin tapauksissa, joissa omaisuus saadaan myyntikuntoisena takaisin, osa asianomistajista vaatii korvauksia esimerkiksi selvittelykuluista tai työntekijöiden käyttämästä työajasta.

Haastateltavan mukaan poliisi ottaa häneen harvoin yhteyttä liittyen anastusilmoitukseen. Usein poliisipartio esittää tarkentavia kysymyksiä liittyen anastusilmoitukseen jo silloin, kun he tulevat noutamaan rikoksesta epäiltyä. Haastateltava arvioi, että poliisi ottaa häneen yhteyttä noin 5-10 kertaa vuodessa. Nämä yhteydenotot liittyvät usein siihen, että rikoksesta epäilty on kiistänyt teon. Tällöin tutkintaa suorittava poliisimies tiedustelee mahdollisia kameratallenteita tai tarkentavia kysymyksiä liittyen anastusilmoitukseen. Hän ohjaa yhteydenottoopyynnöt yleensä vartijalle, joka on suorittanut kiinnioton. Haastateltava arvioi käsittelyajaksi noin 15 minuuttia tapausta kohden.

Haastateltava perehdyttää uudet työntekijät anastusilmoituksen täyttöön lyhyesti. Tarkempi perehdytys anastusilmoituksen täyttämiseen tapahtuu yleensä kokeneempien vartijoiden toimesta uuden työntekijän ollessa oppivuorossa. Haastateltavan omassa yksikössä on käytössä yhden heidän asiakkaansa turvallisuusyksikön laatima ohjeistus anastusilmoituksen täyttämiseen. Tämä ohjeistus koskee kuitenkin ainoastaan kyseisen asiakkaan kohteissa tapahtuvia myymälävarkauksia. Securitas Oy:llä saattaa myös olla muita ohjeistuksia, mutta haastateltava ei pysty vahvistamaan asiaa.

Haastateltavan mielestä hänen omassa yksikössään ei ole haasteita anastusilmoituksen laatimisen suhteen, koska alaisuudessaan toimivat työntekijät ovat jo rutinoituneet anastusilmoituksen täyttämiseen. Haastateltava kuitenkin osaa kertoa, että haasteita on muissa yksiköissä liittyen anastusilmoituksen laatimiseen. Haasteet liittyvät esimerkiksi siihen, ettei työntekijällä ole käytössä tietokonetta vaan ilmoitus tehdään käsin, jolloin luettavuus kärsii. Muiksi haasteiksi hän nimeää muun muassa sen, että aina ei ole rangaistuksen vaativan tietoa käytettävissä tai anastusilmoituksen laatija ei osaa täyttää ilmoitusta. Haastateltavan mukaan usein osaamattomuus johtuu siitä, että työntekijä joutuu laatimaan anastusilmoituksen vain harvoin.

Itse anastusilmoituksesta haastateltavalla ei tule mieleen mitään puutteita, mutta ohjeista anastusilmoituksen täyttöön hän kertoo olevan varmasti hyötyä. Osa työntekijöistä täyttää yhden anastusilmoituksen päivässä, kun taas toinen laatii yhden anastusilmoituksen koko

työuransa aikana. Varsinkin näille työntekijöille, joille anastusilmoituksen täyttäminen ei ole arkipäivää, ohjeista olisi haastateltavan mukaan hyötyä.

Haastateltava vastaa kysymykseen, olisiko anastusilmoitusohjeet hyvä olla osana anastusilmoitusta vai erillisenä ohjeena: hänen mukaansa ohjeet tulisivat olla erillään. Haastateltava arvioi, ettei moni työntekijä tarvitse alun jälkeen ohjeita ja kertoo, että anastusilmoituksesta tulee liian laaja, jos ohjeet ovat anastusilmoituspohjan yhteydessä. Haastateltavan mukaan ratkaisu olisi myös ekologisesti järkevää, koska ohjeita ei tulostettaisi uudestaan jokaisen anastusilmoituksen yhteydessä.

6.3 H2, Palveluesimies, SOL-palvelut

Haastateltava on toiminut yksityisen vartiointiliikkeen palveluksessa vuodesta 2007 alkaen. Haastateltava on toiminut palveluesimiehenä SOL-palveluilla pääkaupunkiseudulla, vastuualueenaan yksityinen sairaala, monitoimiareena sekä useita aulapalvelukohteita. Tällä hetkellä haastateltava työskentelee ympäristössä, jossa anastusilmoitusten lukumäärä on vähäinen. Haastateltavan oman kokemuksen pohjalta myymälävarkaustapauksissa poliisi ottaa yhteyttä noin 20 prosentissa tapauksista. Usein nämä yhteydenotot liittyvät siihen, että rikoksesta epäilty on kiistänyt teon ja poliisi pyytää tapahtuneesta tallennetta. Silloin kun haastateltava työskenteli kohteissa, joissa anastusilmoituksia kirjattiin lukumääräisesti enemmän, tapana oli ottaa valvontakameratallenne heti tapahtuman jälkeen talteen, jos oli pienikin epäily siitä, että tallennetta tultaisiin tarvitsemaan tulevaisuudessa.

Uusille työntekijöille anastusilmoituksen täyttäminen opetetaan oppivuoroissa vanhempien työntekijöiden toimesta. Jos uusi työntekijä työskentelee sellaisessa kohteessa, jossa hän joutuu työskentelemään yksin, hän voi pyytää anastusilmoituksen täyttämiseen esimieheltään puhelimitse. Haastateltava arvelee, että myymäläpuolen kohteissa yrityksellä voi olla jonkinlaiset ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen, mutta ei ole varma. Haastateltavan mielestä anastusilmoitus on tehty sellaiseksi, että sen täyttämisen oppii erittäin nopeasti. Useat työntekijät ovatkin kertoneet haastateltavalle oppineensa anastusilmoituksen täyttämisen kerrasta.

Itse anastusilmoituksessa haastateltava ei näe puutteita, mutta uskoo, että anastusilmoituksen täyttöohjeista voisi olla hyötyä varsinkin silloin, jos laki on muuttunut ja mitkä ovat tämän muutoksen vaikutukset anastusilmoitukseen.

6.4 H3, Kohde-esimies, Avarn Security

Haastateltava on työskennellyt yksityisellä turvallisuusalalla kuuden vuoden ajan ja toiminut kaksi vuotta esimiestehtävissä. Tällä hetkellä hän työskentelee pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa kauppakeskuksessa. Kohteessa jossa haastateltava työskentelee anastusilmoituksia käsitellään noin kymmenen kappaletta kuukaudessa. Valtuutus anastusilmoitusten täyttöön syntyy toimeksiantosopimusten pohjalta. Haastateltavan kertoman mukaan kauppakeskuksessa keskimääräinen anastettu omaisuus on noin 50 euroa ja korvausvaatimus esitetään kaikissa tapauksissa, joissa tuotetta ei ole saatu myyntikuntoisena takaisin. Yksittäisissä tapauksissa jotkin myymälät voivat vaatia korvausvaatimusta myös myyntikuntoisista tuotteista.

Poliisi ottaa yhteyttä alle kymmenessä prosentissa myymälävarkaustapauksista. Yleensä yhteydenotot johtuvat siitä, että epäilty on kiistänyt teon tai epäillyn näpistyksen rikosnimike on muuttunut varkaudeksi. Tällöin poliisi pyytää kameratallenteita tai tapahtumailmoitusta. Yleensä työntekijöiltä menee noin 15 minuutista yhteen tuntiin poliisin pyytämien asioiden selvittämiseen.

Anastusilmoitusten täyttämässä uusia työntekijöitä ohjeistavat vanhemmat työntekijät. Kohteessa on myös olemassa esitäytetty anastusilmoituksen esimerkkilomake. Lisäksi kohteesta löytyvät ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen. Työntekijöiltä saadun palautteen perusteella he kokevat ongelmaksi sen, että yrityksen anastusilmoituksen valmis pohja on epäkäytännöllinen. Usein myöskään asianomistaja ei aina tiedä mitä haluaa. Tämä liittyy usein siihen, että asianomistaja ei ole varma suostuuko hän sakkomenettelyyn. Joissain tapauksissa asianomistajan antamat tiedot ovat puutteellisia, jotka aiheuttavat poliisille jälkiselvittelyä.

Kohteessa anastusilmoituksen täyttää usein vartioimisliikkeen työntekijän sijasta myymälän henkilökunta. Henkilökunnalla ei ole ohjeita anastusilmoituksen täyttöön, josta syystä anastusilmoituksia joudutaan usein korjaamaan. Kun anastusilmoituksen täyttää vartioimisliikkeen työntekijän sijasta myymälän henkilökunta, tapahtumankulku on yleensä puutteellinen, eikä täytä rikosnimikettä. Anastusilmoitukseen kirjattu rangaistuksen vaatija ei ole luonnollinen henkilö, vaan ”jokin lakiosasto jostain”. Haastateltava H3 kertoo myös, että joissakin tapauksissa jotkut myymälät saattavat vaatia korvausta takaisin saaduista myyntikuntoista tuotteista. Rikosprosessin kannalta korvausvaatimuksen esittäminen myyntikuntoisesta tuotteesta ei ole mahdollista. Tällaisissa tapauksissa korvausta voisi esimerkiksi vaatia tapauksen selvittämisestä aiheutuneista henkilöstökuluista.

6.5 H4, Turvallisuusasiantuntija, Stockmann Security Service Oy

Haastateltava toimii Stockmann Security Service Oy:n turvallisuusasiantuntijana Suomen Stockmann tavarataloketjuissa. Haastattelussa on käsitelty Helsingin ydinkeskustan toimipisteen toimeksiantoa. Haastateltavan kertoman mukaan kyseisen toimeksiannon työntekijät laativat noin 310 anastusilmoitusta vuosittain. Valtuutus anastusilmoitusten täyttämiseen tulee valtakirjasta, joka on laadittu tytäryhtiö Stockmann Security Service Oy:n ja Stockmann Oy:n välille. Reilussa kolmanneksessa myymälävarkaustapauksista esitetään korvausvaatimus. Keskimääräinen anastettu omaisuus toimipisteessä on noin 450 euroa.

Poliisi ottaa yhteyttä myymälävarkaustapauksissa noin kolmesta kymmeneen kertaan viikossa. Nämä yhteydenotot liittyvät yleensä korvausvaatimukseen tai tapahtuman kameravalvontatallenteisiin. Työntekijältä kuluu keskimäärin noin 30 minuuttia vastata poliisilta tulleisiin selvityspyyntöihin. Haastateltavan mukaan kohteessa on voimassaolevat ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen, jotka työnjohto on laatinut. Haastateltavan saaman palautteen perusteella työntekijöillä on ollut vähäisiä haasteita anastusilmoituksen laatimisessa eikä hän näe puutteita itse anastusilmoituksessa. Haastateltava kokee, että anastusilmoituksen täyttö-ohjeista olisi hyötyä yksityisen turvallisuusalan toimijoille.

6.6 H5, Rikosylikonstaapeli, Helsingin poliisilaitos

H5 kertoman mukaan liikkeisiin kohdistuvat näpistykset ovat tyypillistä massarikollisuutta Helsingin poliisilaitoksella, jonka seurauksena ilmoitusten määrät ovat suuret. Toiminnallisesti määrät ovat sellaiset, että näiden rikoksien kohdalla tulisi olla mahdollisimman toimivat prosessit, jotka mahdollistavat laadukkaan ja toimivan läpivirtauksen. Tutkinnan prosessin pitkittyminen ei näissä tapauksissa ole kenenkään etu. Haastateltavan mukaan tehokkaan prosessin edellytyksenä on, että käytössä on oikein ja asiallisesti laaditut asiakirjat. Tässä kyseisessä rikosnimikkeessä kaiken keskiössä on oikein ja riittävän kattavasti täytetty anastusilmoitus. Pääsääntöisesti anastusilmoituksen näpistyksestä toimittaa poliisille liikkeen harjoittaja tai edustaja, joka yleensä on tehnyt työn suorittamisesta sopimuksen jonkun vartiointiliikkeen kanssa.

Kaupan alalla on useita toimijoita ja tämän myötä myös anastusilmoituksia ja niiden tekijöitä on erilaisia. Haastateltavan rikosylikonstaapelin mukaan anastusilmoitusten erilainen ulko-

muoto ei sinänsä aiheuta ongelmia, kunhan niissä vain on täytetty poliisin suorittaman esitutkinnan kannalta keskeiset asiat. Puutteellisesti täytetyt anastusilmoitukset aiheuttavat prosessissa lisätyötä, yhteydenottoja ja henkilöiden tavoittelua asioiden selvittämiseksi. Asioiden lisäselvittäminen vie oman aikansa ja tämä taas pitkittää tutkinnan suorittamista. Haastateltava muistuttaa, että kun tapauksia on tutkittavana vuosittain tuhansia, niin näihin ylimääräisiin selvityksiin käytetty aika on melkoinen.

Haastattelemamme rikosylikonstaapelin mukaan anastusilmoituksesta tulisi käydä ilmi ainakin seuraavat asiat: Vaaditaanko rangaistusta (kuka vaatii/yrityksen y-tunnus/yhteystiedot), suostumus sakkomenettelyyn, vaaditaanko korvausta, anastettu omaisuus ja arvot (alv 0%/24%), onko tuote saatu myyntikuntoisena takaisin, asianomistajan pyyntö syyttäjälle vaatimusten ajamisesta, suostumus kirjalliseen menettelyyn, onko saatavilla kuvataallennetta, tapahtuman kuvaus, todistajien yhteystiedot, epäillyn tiedot, ja että lomake on täytetty selkeällä käsialalla. Näiden tietojen oikealla täyttämällä anastusilmoituksessa päästään haastateltavan mukaan toimivaan ja nopeaan prosessiin. Haastateltava kertoo keskeisellä sijalla anastusilmoituksen oikeassa täyttämässä olevan alalla toimijat, pääasiassa kaupat ja vartiointiliikkeet, jotka henkilökunnan kouluttamisella ja toimivan ohjeistuksen laatimisella luovat oikeat toimintamallit. Haastateltavan mielestä tällaiselle opinnäytetyölle on tilaus, jos sen avulla saadaan käytänteitä yhtenäisiksi ja selvennettyä toimintatapoja. Tämä on kaikkien toimijoiden etu ja ajansäästöä, joka pystytään hyödyntämään ja käyttämään muissa tehtävissä.

6.7 Haastattelujen yhteenveto

Yksityisen turvallisuusalan haastateltavien vastauksista ilmeni monia samankaltaisuuksia. Kaikissa vastauksissa haastateltavien kertoman mukaan yrityksillä ei ole yhtenäistä ohjetta anastusilmoitusten täyttämiseen. Haastateltavien kertoman mukaan heidän yrityksellään saattaa olla jonkinlainen ohjeistus, mutta ilmeisesti tämä ohjeistus ei ole käytössä koko yrityksen laajuisesti. Yksittäisessä kohteessa on joitakin käytössä olevia ohjeita, mutta näidenkään ohjeiden tekijästä ei ole varmaa tietoa.

Yleinen käytäntö näyttääkin olevan se, että pidempää kohteessa ollut työntekijä ohjeistaa uudelle työntekijälle, kuinka anastusilmoitus tulisi täyttää. Poliisilta tulleet yhteydenotot liittyvät haastateltavien mukaan usein siihen, että tekijä kiistää teon, jonka seurauksena poliisi tarvitsee mahdollisia valvontakameratallenteita. Haastateltavat kertovat, että ohjeista olisi

varmasti yksityisellä turvallisuusalalla hyötyä, mutta eivät koe, että heidän alaisuudessaan työskentelevät työntekijät hyötyisivät juurikaan ohjeista.

Haastateltavien antamien vastausten perusteella voidaan kuitenkin arvioida, että ohjeille anastusilmoituksen täyttämiseen voisi olla tarvetta. Osasta vastauksista voi huomata, että haastateltavat eivät täysin ymmärrä anastusilmoituksessa ilmi tulevia käsitteitä ja näin ollen eivät ymmärrä, mikä on merkityksellistä rikosprosessin kannalta. Esimerkiksi H3 kertoo ongelmaksi sen, kun anastusilmoituksen täyttää vartiointiliikkeen työntekijän sijasta myymälän henkilökunta. Yhdeksi ongelmaksi tällaisissa tapauksissa H3 nostaa sen, että anastusilmoitukseen kirjattu rangaistuksen vaatija ei ole luonnollinen henkilö. Kuitenkin esitutkintaprosessissa rangaistuksen vaatijan ei tulisi olla luonnollinen henkilö, vaan oikeushenkilö. Luonnollinen henkilö on se, joka valtansa puitteissa edustaa yritystä, mutta ei ole ensisijainen rangaistuksen vaatija (H3, 2019, haastattelu).

Toinen opinnäytetyön tekijöistä aloitti työskentelemään määräaikaaisessa nuoremman kons-taapelin virkasuhteessa Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella 1.3.2019. Hän esitteli opinnäytetyön aiheen laitoksella toimiville työntekijöille. Heidän mielestään opinnäytetyölle olisi kysyntää ja sillä voitaisiin tehostaa myymälävarkauksien esitutkintaprosessia. Heidän antamansa palautteen perusteella opinnäytetyössä esiintyvät ongelmat anastusilmoituksen täyttämässä vastasivat todellisuutta. Laitoksella ehdotettiin, että asiaa esiteltäisiin paikallisesti toimiville vartioimisliikkeille. Tarkoituksena olisi käydä esittelemässä opinnäytetyö aluksi Kirkkonummella toimiville vartioimisliikkeen edustajille, jonka jälkeen seurata ohjeistuksen positiivisia vaikutuksia rikosprosessiin paikallisella tasolla.

7. POHDINTA

7.1 Työn yhteenveto

Aloittaessamme projektia, sen tarkoituksena oli tuottaa käyttökelpoinen, selkeä ja yksinkertainen ohjeistus myymälävarkauksien yhteydessä laadittavan anastusilmoituksen täyttämiseen. Tarkoituksenamme oli myös selvittää tämän hetkisen ongelmat liittyen anastusilmoitusten laadintaan ja mistä ongelmat aiheutuvat. Tavoitteenamme oli suunnata lopullinen produkti yksityistä turvallisuusalaa silmällä pitäen ja tämän vaikutti olennaisesti esimerkiksi haastateltavien henkilöiden valintaan. Työmme sekundaarisena tarkoituksena on tehostaa myymälävarkausrikosten tutkintaa selkeyttämällä prosessia ja lyhentämällä tutkinta-aikoja.

Vaikka produktimme onkin suunnattu yksityiselle turvallisuusalalle, sen vaikutukset näkyvät konkreettisimmin poliisin esitutkintaprosessissa.

Haastattelemamme rikosylikonstaapelin (H5) kanssa käydyn keskustelun perusteella loppuproduktimme on muokattu sellaiseksi, että siitä käyvät ilmi esitutkintaprosessin kannalta keskeiset asiat.

7.2 Tulosten arviointi

Haastatteluista saamamme informaation pohjalta opinnäytetyömme produktista on saatu suunniteltua tuotos, jossa yksinkertaisuus ja käytettävyys kohtaavat käyttökelpoisena kokonaisuutena. Tuotoksesta on pyritty muokkaamaan kokonaisuus, joka ratkaisee niin yksityisten toimijoiden kuin poliisin esiin tuomat ongelmakohdat. Tuotoksesta on tarkoituksella tehty lyhyt ja ytimekäs, jotta se palvelisi sen käyttäjää mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Loppuproduktiamme anastusilmoituksen täyttöohjeista ei ole vielä toimitettu mahdollisen kohderyhmän käyttöön, toisin sanoen opinnäytetyömme produktia ei ole toistaiseksi testattu työelämässä. Tämän johdosta on mahdotonta arvioida loppuproduktin vaikutusta esitutkinnan tehokkuuteen tai anastusilmoitusten laadulliseen kehitykseen. Tulevaisuudessa on tarkoitus testauttaa loppuproduktin toimivuutta ainakin yhdessä valtakunnallisesti toimivassa yksityisen turvallisuusalan yrityksessä. Tällä kokeilulla saisimme mahdollisesti kattavaa ja arvokasta palautetta ohjeistuksen vaikutuksesta työelämään.

Haastatteluista saatu informaatio vastasi omia kokemuksiamme käsittelemästämme ongelmasta. Ollessamme työharjoittelussa Helsingin poliisilaitoksen päivittäisrikostutkinnassa samankaltaisia ongelmia esiintyi useissa näpistysrikostutkintojen yhteydessä. Tapauksissa noin viiden minuutin työ venyi useamman päivän mittaiseksi selvitysprosessiksi, kun jouduimme selvittämään anastusilmoituksesta puuttuvia prosessin kannalta merkityksellisiä tietoja. Usein nämä tapaukset johtuivat siitä, että epäilty kiisti teon tai rikosnimike jouduttiin muuttamaan näpistyksestä varkaudeksi. Sakkolainmuutoksen johdosta useat kauppiaat eivät enää suostuneet asian käsittelemiseen sakkomenettelyssä, jonka johdosta teko jouduttiin käsittelemään esitutkintaprosessin kautta.

Kohtaamamme ongelmat anastusilmoituksessa vastasivat H5 haastateltavan esiin tuomia haasteita. Anastusilmoituksesta puuttui usein rikosprosessin kannalta merkittävä tieto, jonka johdosta jouduttiin tekemään lisäselvitys asiasta.

7.3 Suunnitteluprosessin arviointi

Päätimme toteuttaa opinnäytetyön laadulliseen tutkimukseen pohjautuen. Haastattelujen ja kokemuksiemme pohjalta pyrimme tuottamaan produktin, joka palvelisi tavoiteltua kohde-ryhmää parhaiten. Haastattelujen avulla saimme kattavan käsityksen aihepiiriin tämän hetkistä ongelmista. Käsittelimäämme aiheeseen emme löytäneet laajalti kirjallisuutta, jota olisi voinut käyttää tukemaan opinnäytetyömme teoriapohjaa. Katsoimme, että opinnäytetyön lopputuloksen kannalta paras keino oli haastatella aiheen piirissä toimivia ihmisiä. Myös omat kokemukset antoivat suuntaa ongelmakohtien käsittelyyn sekä pohjan tutkimuksen käytännön läheisille suuntaviivoille.

Mietimme opinnäytetyön alkumetreillä myös määrällisten tutkimusmenetelmien käyttöä. Määrällisellä tutkimuksella olisi mahdollisesti saanut kattavamman otannan käsiteltävästä ongelmasta. Katsoimme kuitenkin, että laadullisella tutkimuksella saamme aiheeseen liittyen laajempia ja tarkempia vastauksia. Jos olisimme toteuttaneet opinnäytetyön käyttäen määrällisiä tutkimusmenetelmiä, arvioimme, että saadut vastaukset olisivat jääneet niin suppeiksi, että vastaukset eivät olisi palvelleet opinnäytetyössämme hakemaamme lopputulosta.

Suunnitteluprosessin lähtiessä käyntiin, halusimme selvittää valtakunnallisen kokonais kuvan myymälävarkaus tapauksista. Tämän jälkeen rajasimme saadun tiedon niihin tapauksiin, jotka tulevat poliisiin tietoon. Tämän tiedon pohjalta pystyimme arvioimaan sen, kuinka monta anastusilmoitusta vuositasolla täytetään. Arvioimme mukaan suuren osan näistä anastusilmoituksista täyttää yksityisen turvallisuusalan työntekijä, jonka johdosta päätimme suunnata opinnäytetyömme heitä silmällä pitäen.

Kun suunnittelimme haastattelujen toteuttamista, päädyimme valitsemaan haastateltavat henkilöt yksityiseltä turvallisuusosalta, esimiestasolta johtoportaan sijaan. Näimme, että esimiestason henkilöstöllä on tartuntapintaa enemmän päivittäiseen toimintaan, liittyen käsittelemään aiheeseemme. Katsoimme, että neljän eri yrityksen alaisuudessa toimivan esimies-

tason henkilön haastattelemineen oli riittävä kattavan lopputuloksen saavuttamiseksi. Haastattelemiemme neljän esimiehen alaisuudessa työskentelee yhteensä useita satoja työntekijöitä, jonka vuoksi haastattelemiemme henkilöiden asema antoi kattavan kuvan aihepiirin nykytilanteesta.

Kävimme myös vapaamuotoisen keskustelun Helsingin poliisilaitoksella toimivan rikosylikonstaapelin kanssa. Halusimme saada poliisin näkökulmaa niihin asioihin, jotka ovat keskeisessä roolissa anastusilmoituksen täyttämisen kannalta.

8. LÄHTEET

Saastamoinen Mervi, Vähä Tuomo, Ypyä Johanna, Alahuhta Maija, Päätaalo Kati
Julkaistu 17.8.2018.

Toiminnallisen opinnäytetyön oppimiskokemukset. Luettavissa:

<http://www.oamk.fi/epooki/2018/toiminnallinen-opinnaytetyo/>. Luettu 19.12.2018.

Huotilainen, Heidi. Julkaistu 16.6.2015.

Myymälävarkauksista iso lasku – Myyjien terveyttä ei uhrata. Luettavissa:

<https://www.is.fi/taloussanomat/oma-raha/art-2000001878395.html>. Luettu 17.12.2018.

Lammasaari, Jari. Julkaistu 28.2.2018.

Kauppias sai iskuja myymälävarkaalta – Vaatii lakiin muutosta. Luettavissa:

<https://www.yrittajat.fi/uutiset/571382-kauppias-sai-iskuja-myymalavarkaalta-vaatii-lakiin-muutosta>. Luettu 21.12.2018.

Karvonen, Ville 2017: Menettelytavat näpistysrikosten tutkinnassa. Poliisi (AMK). Poliisi-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/136858/ON_Karvonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Saario, Markus 2018: Myymälävarkauksien yhtenäistetty ilmoitusmalli. Poliisi (AMK). Poliisi-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/150558/ON_Saario.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koskinen, Mikko & Lalla, Markus 2002: Opas myymälärikollisuuden torjuntaan.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tilastokeskus: rikos ja pakkokeinotilasto.

http://www.stat.fi/til/rpk/2018/04/rpk_2018_04_2019-01-17_tie_001_fi.html.

Luettu 20.1.2019.

Poliisin toiminta- ja taloussuunnitelma 2019 – 2022 ja tulossuunnitelma 2018. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polii-siwwwstructure/68749_ALLEKIRJOTETTU_TTS.pdf?36e7c5b3d384d588

Helsingin poliisilaitoksen toimintakertomus 2017. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polii-siwwwstructure/68686_Helsingin_pl_toimintakertomus.pdf?f9893b7189aad588

Laki yksityisistä turvallisuuspalveluista. Luettavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2015/20151085?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20yksityisist%C3%A4%20turvallisuuspalveluista>

Moilanen, Raili 2001: Oppivan organisaation mahdollisuudet. Tammer-Paino Oy, Tampere 2001

Kaario, Kimmo & Peltola, Tuomo 2008: Tiedonhallinta – Avain tietotyön tuottavuuteen. 1. Painos. Marraskuu 2008. WS Bookwell, Porvoo

Järvenpää, Pertti & Hänninen, Jorma 2011: Paranna liiketoiminnan tuottavuutta tietotekniikalla. Tammerprint Oy, Tampere, 2011

H1, Palveluesimies, Securitas Oy. Haastattelu 16.1.2019.

H2, Palveluesimies, SOL-palvelut. Haastattelu 4.2.2019.

H3, Kohde-esimies, Avarn Oy. Haastattelu 5.2.2019.

H4, Turvallisuusasiantuntija, Stockmann Security Service Oy. Haastattelu 5.3.2019

H5, Rikosylikonstaapeli, Helsingin poliisilaitos. Keskustelu 19.2.2019.

9. LIITTEET

1. Ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen
2. Haastattelurunko

9.1 Liite 1 - Ohjeet anastusilmoituksen täyttämiseen

Anastusilmoitus on viranomaisen tärkein työkalu myymälävarkauksissa. Tämän johdosta anastusilmoituksesta tulisi löytyä ainakin alla luetellut kohdat. Jos anastusilmoitus on täytetty huolimattomasti, aiheuttaa se tarpeetonta selvitystyötä esitutkintaa suorittavalle viranomaiselle. Jos et ole varma jostain kohdasta, pyri selvittämään asia ennen anastusilmoituksen luovuttamista viranomaiselle.

Asianomistajan kohdalla huomioitavaa

Asianomistaja on henkilö, jolle rikoksen kautta on aiheutunut taloudellista vahinkoa. Huomioitavaa, että taloudellista vahinkoa kärsinyt asianomistaja on usein oikeushenkilö.

Y-Tunnus

Yritysrekisterissä olevan asianomistajan yksilöivä tunnus.

Oikeushenkilön toiminimi

Yrityksen virallinen nimi, jolla yritys on yritysrekisterissä. Huomioitavaa, että toimipisteen nimi ei ole aina yrityksen virallinen nimi.

Esimerkiksi K-Market Kamppi on yritysrekisterissä nimellä Uusi-Kouvo Oy.

Toimipisteen nimi

Yksilöity liiketila, jossa anastustapahtuma on havaittu.

Asianomistajan edustaja

Asianomistajan edustajana voi toimia henkilö, jolla on tosiasiallinen laillinen oikeus edustaa yritystä oikeudessa. Yrityksen edustajana voi toimia esimerkiksi osakas, jolla on päätäntävaltaa yrityksen toiminnassa ja nimenkirjoitusoikeus yrityksen päätöksiä tehtäessä.

Ilmoittajan tiedot

Ilmoittajaksi katsotaan henkilö, joka on saattanut tapahtuneesta tiedon viranomaiselle. Ilmoittaja voi olla lisäksi myös todistajana rikostapauksessa.

Todistaja

Todistajaksi voidaan nimetä henkilö, jolta voidaan olettaa saavan esitutkintaan vaikuttavaa lisäselvitystä tapahtuneesta. Todistaja on usein anastustapahtuman tosiasiallinen silminnäkijä. On ensisijaisen tärkeää, että anastusilmoituksesta käy ilmi todistajan nimi ja yhteystiedot, jotta esitutkintaa suorittava viranomainen voi tarvittaessa ottaa häneen yhteyttä.

Tapahtumatiedot

Tapahtumatietoihin tulee kirjata perusteellisesti tapahtuman kulku kronologisessa järjestyksessä ja se, mitä on tosiasiallisesti havaittu tapahtuvan. On tärkeää, että tapahtuman tietoihin ei kirjata olettamuksia. Tapahtumien kulun voi kirjata myös erilliselle paperille, joka liitetään anastusilmoituksen mukaan.

Kameratallenne

Yksi tärkein viranomaisen esitutkinnassa käytettävistä näyttömenetelmistä on lähes aina fyysinen videotallennemateriaali anastustapahtumasta. Anastusilmoituksessa tulee käydä ilmi, onko tapahtumasta olemassa kameratallennetta. Anastusilmoituksesta olisi hyvä myös käydä ilmi, keneltä mahdollista videokameratallennetta olisi mahdollista tiedustella.

Koska tutkinta-ajat saattavat usein venyä, olisi kameratallenne tapahtuneesta hyvä ottaa omatoimisesti talteen, ilman erillistä lisäselvityspyyntöä esitutkintaa suorittavalta viranomaiselta.

Anastettu omaisuus

Esitutkinnan kannalta on tärkeää ilmoittaa, saatiinko anastettua omaisuutta takaisin. Jos omaisuus saatiin tapahtuman yhteydessä takaisin, olisi tärkeää tietää saatiinko se myyntikuntoisena. Jos omaisuutta ei saatu myyntikuntoisena takaisin ja asianomistaja vaatii vahingoittuneesta tuotteesta korvausta, ei esitutkintaviranomainen pysty pääsääntöisesti käsittelemään asiaa sakkomenettelyllä. Anastettu omaisuus tulisi luetella tarkasti sekä laittaa tuotteiden myyntiarvo/myyntihinta anastusilmoitukseen. Jos asianomistaja vaatii vahingoittuneesta tuotteesta korvausta, tulisi ainakin tämän tuotteen hinta olla ilman arvonlisäveroa. Asianomistaja vaatima korvausvaatimus tulee aina pyytää arvonlisäverottomasta tuotteen arvosta. Helpoin tapa on ottaa anastetuista tuotteista kuittikopio ja liittää se anastusilmoitukseen.

Esimerkkejä arvonlisäveroista tuoteryhmittäin

ALV-Kanta 24%

24 prosenttia on niin sanottu yleinen verokanta, joka käsittää valtaosan tuotteista. Näitä ovat muun muassa kosmetiikka, vaatteet, sisustustavara, elektroniikka, lehtien irtonumerot jne. Myös alkoholituotteet sisältävät arvonlisäveron yleisen 24 veroprosentin. Joillakin hyödykkeillä on alennettu verokanta kuten elintarvikkeet, palvelut, lääkkeet, kulttuuripalvelut ja tilatut lehdet.

ALV-Kanta 14%

14 prosentin verokanta kattaa ravinnoksi luokiteltavat tuotteet kuten yleiset elintarvikkeet, lisäravinteet, ravintola- ja ateriapalvelut.

ALV-Kanta 10%

10 prosentin verokanta kattaa kirjat ja lääkkeet.

Epäillyn tiedot

Anastusilmoitukseen tulisi kirjata epäillyn ja nimi ja henkilötunnus, jos tiedot ovat anastusilmoituksen kirjaushetkellä saatavilla.

Asianomistajan suostumukset ja vaatimukset

Koska näpistys tekona on asianomistajarikos, tulee asianomistajan ilmoittaa anastusilmoituksessa, vaatiiko hän tekijälle rangaistusta. Jos asianomistaja ei vaadi teosta rangaistusta, ei asiaa tutkiva viranomainen voi aloittaa tapauksen johdosta esitutkintaa.

Asianomistajan tulee myös ilmoittaa anastusilmoituksessa, vaatiiko tämä korvausta tapahtuman johdosta. Jos teko on aiheuttanut asianomistajalle taloudellista tappiota, on asianomistaja oikeutettu hakemaan näistä korvauksia. Jos korvausvaatimusta ei ole anastusilmoituksessa esitetty, ei viranomainen ota korvausvaatimusta huomioon esitutkintaa suorittaessa. Korvausta haettaessa, tulee myyntikunnottomien tuotteiden olla selkeästi yksilöity ja lueteltu anastusilmoitukseen ilman arvonlisäveroa. Asianomistajalla on myös oikeus esittää korvausvaatimuksen mahdollisista muista tapaukseen liittyvistä kuluista, esimerkiksi aiheutuneista selvityskustannuksista. Selvityskustannuksiksi voitaisiin laskea esimerkiksi vartiointikulut tai työntekijän käyttämä aika kiinniotetun kanssa. Myös näistä vaadittavat korvaukset tulisi käydä ilmi anastusilmoituksesta tai erillisestä liitteestä.

Asianomistaja voi joko itse ajaa korvausvaatimuksiaan oikeudessa tai pyytää syyttäjää ajamaan korvausvaatimuksia puolestaan. Jos asianomistaja pyytää syyttäjää ajamaan korvausvaatimuksiaan, tulee hänen vaatia tekijälle asiasta rangaistusta.

Sakkomenettely/RV-menettely

Sakkomenettely/RV-menettely tarkoittaa tapaa, jossa teko käsitellään sakolla anastusilmoituksen pohjalta, eikä muita esitutkintatoimenpiteitä suoriteta. Tämä tarkoittaa sitä, että poliisipartio kirjoittaa tapahtumapaikalla rikoksesta epäillylle sakot, eikä asiasta käynnistetä esitutkintaa.

Asianomistajan tai asianomistajan edustajan tulee anastusilmoituksessa ilmaista, suostuuko hän sakkomenettelyyn. Jos suostumusta sakkomenettelyyn ei esitukintaa suorittavalle viranomaiselle anneta, siirtyy tapaus esitutkinnan kautta käräjäoikeuden käsiteltäväksi.

Kirjallinen menettely

Kirjallinen menettely tarkoittaa vaihtoehtoa rikosasian suulliselle käsittelylle käräjäoikeudessa. Kirjallisessa menettelyssä käräjätuomari ratkaisee asian kirjallisen materiaalin perusteella, eikä asiasta järjestetä suullista käsittelyä. Tämä tarkoittaa sitä, että asianomistajan edustajan ei tarvitse itse saapua paikalle käräjäoikeuden istuntoon. Kirjallisella materiaalilla tarkoitetaan myymälävarkautapauksissa anastusilmoitusta, viranomaisen esitutkintapöytäkirjaa ja asiaomistajan toimittamia liitteitä.

Anastusilmoituksessa asianomistajan tulisi ilmaista suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn.

Muuta huomioitavaa

Anastusilmoituksesta tulisi käydä ilmi, milloin anastusilmoitusjäljennös on toimitettu viranomaiselle. Tämä antaa tapausta tutkivalle henkilölle tiedon siitä, että ilmoitusjäljennös on toimitettu poliisin haltuun.

9.2 Liite 2 - Haastattelurunko

1. Haastateltavan tausta?
2. Yritys missä toimii?
3. Millaisessa toimintaympäristössä kohteesi työntekijät työskentelevät?
4. Kuinka monta anastusilmoitusta kohteen työntekijät laativat poliisille vuodessa?
5. Millä periaatteella yrityksenne työntekijälle tulee valtuutus anastusilmoituksen täyttämiseen?
6. Kuinka paljon on keskimääräinen anastettu omaisuus?
7. Pystytkö arvioimaan, kuinka monessa anastusilmoituksessa esitetään korvausvaatimus?
8. Kuinka usein poliisi ottaa yhteyttä liittyen myymälävarkauksiin?
9. Mihin poliisin yhteydenotot yleensä liittyvät?
10. Kuinka kauan menee keskimäärin työaika poliisin pyytämien asioiden selvittämiseen?
11. Kuka ohjeistaa ja miten ohjeistetaan anastusilmoituksen täyttämistä?
12. Onko yrityksellänne olemassa ohjeita anastusilmoituksen täyttämiseen? Jos on, kuka ohjeet on laatinut?
13. Saamasi palautteen perusteella, kokevatko työntekijät haasteita anastusilmoituksen täyttämässä?
14. Tuleeko haastateltavalle mieleen erityisiä puutteita, joita anastusilmoituksissa ilmenee?
15. Koetko, että anastusilmoituksen täyttöohjeista olisi hyötyä yksityisille toimijoille?
16. Olisiko parempi, että täyttöohjeet olisivat erillisenä vai osana anastusilmoituspohjaa?